

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Amsterdam en Oost-Europa

TON STUFKENS EN ANS VAN BLOKLAND

PSYCHOANALYTISCHE OPLEIDING VOOR
OOST-EUROPEANEN

Onder de communistische dictatuur tijdens de Sovjet-Unie was de psychoanalyse als ‹bourgeois-wetenschap› verboden. De boeken, nog aanwezig van voor de revolutie, bevonden zich achter slot en grendel en konden bij uitzondering met een speciaal formulier met vijf stempels worden ingezien. Na de val van de Berlijnse muur (1989) en de desintegratie van de Sovjet-Unie in de jaren erna wilden de psychiaters en psychologen die achter het IJzeren Gordijn hadden geleefd beroepsmatig inhalen wat ze hadden gemist. Zowel in Rusland als in de voormalige satellietstaten was er een enorme interesse in de psychoanalyse en men had behoefte aan opleiding. Als antwoord daarop is er in dat laatste decennium van de vorige eeuw vanuit vele westerse psychoanalytische verenigingen hulp op gang gekomen. Zo ook vanuit de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse, met name naar Roemenië en Litouwen.

Han Groen-Prakken, die via haar functies in de IPA en EPF goed op de hoogte was van de situatie, startte in 1999 een psychoanalytische opleiding in haar eigen spreekkamer met drie Midden- en Oost-Europese psychiaters. Ze vroeg mij (Ts) om te helpen met het opzetten van een Engelstalig curriculum en de implementering ervan. Dat was de geboorte van het Amsterdam Psychoanalytic Training Programme for Eastern-Europe.

De aanvankelijke drie kandidaten werden er twee jaar later zes, daarna twaalf en daarna nog eens twaalf. Na tien jaar is deze school in 2009 gesloten met een symposium in de Beurs van Berlage.

Het opzetten van deze opleiding kende allerlei beperkingen. De economische en politieke situatie in Oost-Europa was in die tijd anders dan nu, en omwille van het bevorderen van de psychoanalyse daar boden wij vanuit het ‹rijke› Westen onze kennis en expertise gratis aan. Over het algemeen waren de kandidaten arm: men kon net met de bus in Amsterdam komen, een hotel was voor hen niet te betalen, en de meer dan veertig docenten al helemaal niet. Iedereen werkte dus pro deo, en geld voor extra activiteiten moest van elders komen. Zowel individuele collega's als het Nederlands Psychoanalytisch Instituut en de verenigingen, alsook het PSU-symposium en de Psychoanalytische Fondsen hebben dit project altijd een warm hart toegedragen en financieel gesteund. Het werd een programma van in totaal vier jaren met in elk jaar viermaal een lang weekend in Amsterdam. Met daarin opgenomen seminaria over de theorie, de theorie van de techniek en technische seminaria over door de kandidaten behandelde patiënten. Verder boden we hulp bij de indicatiestelling en bij de supervisie en hebben de meesten gelogeed bij Amsterdamse collega's. Dus: een *pressure-cooker*-format met alle mogelijke ‹secundaire› voorzettingen.

Een nieuwe ontwikkeling werd ingezet met de oprichting van een internationaal psychoanalytisch instituut. Allerlei initiatieven voor Midden- en Oost-Europa werden door de IPA en de EPF in 2002 gebundeld in een nieuw instituut. Dat werd het Han-Groen Prakken Psychoanalytic Institute for Eastern Europe (HGP-PIEE). Dit instituut met

een internationale staf ging op uitgebreide schaal in Oost-Europa aan het werk met langdurige en terugkerende vormen van psychoanalytische scholing en training. Er werd een samenwerkingsverband aangegaan en het PIEE heeft vervolgens een aantal van zijn kandidaten in Amsterdam ondergebracht.

Buiten het curriculum om waren er allerlei activiteiten, bijvoorbeeld de Welcome & Graduation Parties, excursies en activiteiten in de avond met de logiesgevers, en er was veel e-mail- en Skypecontact naast die vier weekenden per jaar. Alles tezamen heeft dit een heel bijzondere sfeer geschapen tussen ons en die collega's. Zij hebben van ons geleerd maar wij ook van hen. Wij hebben kennis kunnen maken met hun persoonlijke situatie, achtergrond en vaak traumatische geschiedenis. Ook in deze opzichten was Han Groens initiatief en het project dat eruit voortkwam een voor iedereen verrijkende ervaring waaruit blijvende vriendschappen zijn voortgekomen.

Een ingrijpende gebeurtenis en een groot persoonlijk verlies voor velen maar ook voor deze opleiding was het overlijden van Han Groen-Prakken in 2003. Zij was de oprichter maar ook de <chair of training>. Er was altijd veel werk te doen, inhoudelijk maar ook qua organisatie en management. Een drietal collega's is vanaf toen samen met de directeur de nieuwe opleidingscommissie gaan vormen.

Drieëndertig Oost-Europese collega's, eenentwintig vrouwen en twaalf mannen uit negen landen, hebben een grondige zij het gecompliceerde analytische opleiding van ons gekregen en zijn nu in hun eigen situatie vaak degenen met verantwoordelijke posities in de ontwikkeling van de psychoanalyse.

DE VOORTGEZETTE OPLEIDING

Voor diegenen die na hun PIEE-opleiding hun in Amsterdam, Helsinki of Parijs opgedane kennis en ervaring wilden gebruiken om in hun eigen omgeving artsen en sociale

wetenschappers te gaan opleiden in de psychoanalyse, startte Thijs de Wolf in september 2010 een tweejarige opleiding genaamd Training for Trainers.

De analytici in Oost-Europa werken onder moeilijke omstandigheden: in kleine groepjes vervullen zij voor elkaar en de opleidelingen vaak meerdere rollen. Zij hebben weinig psychoanalytische ervaring en kunnen niet terugvallen op een eigen traditie. Bovendien bestaat de groep nagenoeg uit *peers*; analytische <ouders> zijn meestal ver weg en ook onderling verschillend. Dat kunnen Fransen, Finnen, Duitsers, Italianen of Nederlanders zijn. In een enkel land is er slechts één psychoanalytische opleider. Dit alles kan leiden tot onzekerheid en onderlinge na-ijver.

De voortgezette opleiding bood kennis en ruimte om na te denken over wat psychoanalytisch opleiden inhoudt, hoe je de persoonlijke ontwikkeling tot psychoanalyticus faciliteert, welke processen zich afspelen in opleiden en superviseren en welke moeilijkheden verbonden zijn aan de ontwikkeling van psychoanalytische instituties. Hoe maak je heldere grenzen en een veilige leer-setting? Deze Advanced Training bood tevens een plek om de opleidingssituatie in eigen land te bespreken en een niet gecontamineerde groep om eigen supervisiegevallen te bespreken.

Deze tweejarige opleiding is twee keer gegeven aan in totaal achtentwintig analytici uit zeven verschillende landen en zij kwamen drie weekenden per jaar naar Amsterdam. In de economische situatie van de meeste kandidaten is in de loop der jaren wel enige verandering gekomen, dus er werd nu een bescheiden onkostenvergoeding gevraagd. Voor velen was dit de juiste cursus op de juiste tijd: een <vrijplaats> om te kunnen nadenken over de verstrengelingen in de thuissituatie, om voorzichtig uit een isolement te stappen, of ook om hun *study-group*-status concreet voor te gaan bereiden. We kunnen terugzien op een uitermate geslaagd project. Het zou een mooi vervolg van onze <Amsterdamse> investeringen zijn als er Europese intervisiegroepen zouden komen!